

sammensurret med den anden Slæde, som jeg nu maatte lægge al min Kraft i for at holde oppe paa Isen. Elv- vandets Tryk var saa stærkt, at det var ham umuligt at arbejde sig op paa den i Vandet staaende Slæde, som han havde Tag i; han maatte dog snart slippe Slæden, da det kolde Vand udmattede ham. I det Øjeblik, han slap sit Tag i Slæden, førtes han afsted af Vandet; en halv Snes Alen længere nede i Elven var han imidlertid saa heldig at faa Fødderne stemte imod Elvbredden, saaat Kroppen gjorde en Svingning ind imod denne, hvorved han fik fat med Hænderne. Hurtig som en Kat var han igjen oppe paa Isen og kom mig til Hjælp ved Slæderne, der stadig stode halvt i Vand. Heldigvis var jeg forsynet med et Sæt Tøj til at skifte med, hvilket nu kom Mr. Peary til Gode. Da alt igjen var i Orden, gik vi igjen en Times Tid videre, men da Humøret som Følge af det indtrufne Uheld var borte, besluttede vi at opgive at naa Teltet, forinden vi havde faaet nogen Hvile, hvorfor vi gjorde Holdt Kl. 2 om Eftermiddagen den 23., omtrent en Mil fra vort Opgangspunkt, som vi nu tydelig kunde gjenkende. Strækningen, vi havde tilbagelagt denne Dag, var da omtrent 2½ Mil og Højden 1200' mindre end ved vor sidste Station.

Om Natten den 24. fortsatte vi atter Rejsen og naaede Randen af Isen Kl. 3½ om Morgen. Da vi ikke alene kunde føre Slæderne ned ad Isen, efterlod vi dem oppe i Nærheden af en Nunatak, hvorefter Ned-

stigningen af Isbræen begyndte. Da Bræen var bleven meget vanskelig at befære paa Grund af den stærke Afsmeltning, fuldendtes Nedstigningen først efter 2 Timers Forløb. Samme Dags Morgen Kl. 7 naaede vi Teltet, hvor vi bleve modtagne med Jubel af de tilstedeværende Grønlændere.

Den 25. gik vi, ledsagede af Grønlænderne, atter op paa Isen for at hente Slæderne. Det var Pearys Mening at tage en Del Fotografier af Slæderne under de forskellige Former, hvori vi havde benyttet dem, men desværre kunde dette ikke lade sig gjøre, da vi opdagede, at det fotografiske Apparat var aldeles ødelagt af Vand, hvilket maatte være sket den Gang, Peary faldt i Elven med Slæden, hvorpaa Apparatet befandt sig. Slæderne bleve nu „aftaklede“ og skilte ad, hvorefter vi vendte tilbage til Teltet. Den følgende Dag blev dette revet ned og Konebaaden ladet, hvorpaa vi tiltraadte Hjemrejsen til Ritenbenk, som vi naaede den 27. Juli om Formiddagen.

Sluttelig skal jeg anføre, at Temperaturen under vort Ophold paa Isen næsten stadig var under Frysepunktet og til sine Tider langt under dette; Thermometret viste saaledes Natten mellem den 12. og 13. Juli ÷ 14° C. Den højeste Temperatur, vi observerede, var, som anført, + 8° C. De ovenfor anførte Maal for Terrænets Højde og for den tilbagelagde Vejstrækning ere angivne i Henhold til de af Mr. Peary foretagne Observationer.

Nogle Bemærkninger om Øst-Grønlands Beboere.

Ved Premierløjtnant i Flaaden **V. Garde**, Deltager i Kaptajn Holms Østkystexpedition.

Enhver, der med Interesse har fulgt den danske Expedition, som under Kaptajn Holms Ledelse i Aarene 1883—85 berejste Grønlands Østkyst, vil sikkert gjen- nem de forskellige Beretninger, der ere komne fra Expeditionen, have lagt Mærke til, at dennes Medlemmer forlode Østkysten med den bestemte Opfattelse, at, dersom Danmark skal fortsætte paa sin engang betraadte meget rosværdige Vej og gjøre sit yderste for at bevare Grønland for Grønlænderne og maaske lidt efter lidt bibringe denne i saa mange Retninger elskværdige og ejendommelige Folkestamme lidt Civilisation, saa maa Østlænderne, der endnu som Hedninger, uberørte af den Civilisation, der rører sig omkring dem, bebo Øst-

kysten og navnlig Kristian IX's Land under omtr. 66° n. Br., blive, hvor de ere, og rolig vente til en Missionær kommer til dem.

Det sidste Raad, Østkystexpeditionens trofaste Ven, Hedningen Navfalik, den første og dygtigste Mand paa den sydlige Østkyst, fik, før Expeditionen forlod ham, var: Bliv, hvor Du er, lad være med at rejse til Vestkysten, saa kommer der nok en Præst op til Dig, som kan skaffe Dig, hvad Du længes efter. Navfalik har ikke fulgt Raadet! Han beboede, da Expeditionen besøgte ham, sammen med 130—140 Mennesker, den mellemste Del af den sydlige Østkyst, og det vil endnu hos adskillige være i frisk Minde, hvilken uundværlig

Støtte han var for Expeditionen. Da Kaptajn Holm først havde vundet Navfalik, var Expeditionens heldige Udfald næsten sikret; han vogtede vore Proviantdepoter; han indgød vore modløse Vestlændinger Mod og var altid selv i Spidsen, naar det gjaldt om at føre de skrøbelige Skindbaade frem mellem de mægtige Ismasser. Fra hans Hjem var der Syd efter omtr. 50 Mil til de sydligste danske Kolonier og omtrent lige saa langt Nord efter til den langt talrigere Stamme, som beboer Kristian IX's Land, og om hvis virkelige Tilværelse, Levemaade, Sæder og Skikke Holm er den første, der har bragt sikker Underretning ved selv at trænge langs Kysten op til dens isomgivne Land og bo en Vinter sammen med den.

Navfalik og hans Slægtninge og Venner paa den mellemste Del af Kysten dannede ligesom et Overgangsled mellem de aldeles vilde Hedninger i Kristian IX's Land og de i de sidste Sneese Aar kristnede Folk omkring Kap. Farvel; men naar det nu (jvnfr. Finantslovsforslaget for 1888—89) er Meningen at sende en Missionær op til Grønlands Østkyst, havde det jo været rimeligst, om han engang i Tiden havde kunnet virke mellem alle Østlændingerne. Belært af den Erfaring, man har kunnet høste i de halvandet Hundrede Aar, Missionen har bestaaet paa Vestkysten, maa han kunne gribe Missionsgjerningen an paa en rigtigere Maade, end det var Grundlæggerne af Vestkystmissionen muligt. Missionærerne kom dengang saa godt som uden Understøttelse til et fuldstændig fremmed Land og Folk, et Land, hvor alt for dem var saa øde og mørkt, at der skulde et sandt Heltemod til at blive den engang fattede Beslutning tro. Paa Grund af Mangel paa Understøttelse bleve de tvungne til at bringe Missionen ind i et Spor, der ikke passede fuldstændig for Grønlænderne, navnlig fordi det gik Haand i Haand med en temmelig udbredt Handel, som Grønlænderne sikkert aldrig lære at taale.

Der er nu fra Grønlands Sydspids kommet nøjagtige Oplysninger om en Begivenhed, som synes at tyde paa, at vi maa gaa frem med Kraft og saa snart som mulig bringe Missionsprojektet til Udførelse, dersom vi ville bevare Beboerne af det Land, som bærer vor Konges Navn. I Slutningen af Sommeren kom der nemlig fra Kap Farvel's Omegn Underretning til Julianehaab om, at Hedninger vare ankomne fra Østkysten til det sydligste danske Handelsetablisement paa Vestkysten. I Spidsen for dem, hed det sig, var Navfalik. Kateketen ved Nanortalik, Halvgrønlænderen Isak Lund, beordredes til at rejse ned til Hedningerne og skaffe nærmere Oplysninger om dem. Han kom tilbage og berettede følgende:

Den 5te Avgust 1887 ankom fem Konebaade fra Østkysten til Pamiagdlik Handelsstation; to af Baadene vare fra Kristian IX's Land, de andre fra Egnene omkring Tingmiarmiut og Umanak paa omtr. 63° n. Br. 68 Mænd, Kvinder og Børn vare med Baadene, af hvilke de to længst Nord fra havde været samfulde to Aar om Rejsen; de sydligste havde brugt et Aar. De to Baade fra Kristian IX's Land vendte tilbage til deres Hjem efter otte Dages Ophold ved Handelsstedet. Besætningerne havde fortalt, at der havde været en Del Nød ved Angmagsalik, men det var vist, fordi Beboerne dér havde stjaalet Brød fra Expeditionen, da den boede hos dem. (Denne Fortælling er der iøvrigt noget modsigende i, thi dersom Baadene have været to Aar om Rejsen, maa de jo have forladt Angmagsalik ganske kort efter, at Expeditionen forlod denne Plads, hvilket fandt Sted i Juni 1885, og de kunne derfor ikke godt vide Besked om, hvad der er foregaaet dér). Kun en Kvinde, Hustru til Angekokken Sanemuinak fra Angmagsalik, — en af Kapt. Holms gamle Omgangsvener, — blev tilbage. Sanemuinak havde nemlig tidligere af og til været lidt voldsom i sin Optræden imod hende og nu tilsidst truet hende med, at, naar de havde været paa Vestkysten, skulde han nok dræbe hende. Da hun ikke fandt denne Udsigt fristende, skjulte hun sig i en Klippehule i Omegnen af Handelsstedet, og skjønt Sanemuinak tilbragte et Par Dage med at lede efter hende, maatte han dog rejse hjem uden hende. Hun er nu sammen med Navfalik og 48 Mennesker, der udgjorde Besætningerne paa de andre tre Konebaade, forblevet paa Vestkysten. Alle disse Mennesker have besluttet ikke mere at vende tilbage til Østkysten, efter deres eget Udsagn fordi de længes saa meget efter deres Sjæls Frelse, men muligvis dog ogsaa, fordi deres Landsmænd fra Vestkysten under Expeditionens Besøg paa Østkysten have fortalt dem saa meget om den dejlige Butik, hvor man altid kan faa Brød, Kaffe og Tobak, naar bare man har Spæk og Skind at sælge.

I Tingmiarmiut- og Umanak-Eggen er der nu kun mellem 80 og 90 Mennesker tilbage, og det ligger nær at antage, at de ville følge deres Slægtninge og drage til Vestkysten. Der er endnu ingen Udsigt til, at Beboerne af Kristian IX's Land skulle følge efter, men den sikreste Maade, hvorpaa dette fuldstændig kan forhindres, bestaar i at sende en Missionær op til dem. Dersom Østlændingerne, naar de komme til Vestkysten, vilde bære sig ad som fornuftige Mennesker og slaa sig ned paa gode, ikke overbefolkede Fangepladser; dersom de vilde bevare deres gamle Nomadeliv, der absolut hører med til Grønlændernes Velvære; dersom de kun vilde besøge Handels-

butikken med deres Varer, naar de selv have Overflod; ja, dersom de i det hele taget kunde præstere det vidunderlige og taale fra fuldstændig Vildhed lige med ét at blive kastede ind i Civilisationen: saa var det jo meget nemmere, om de kom til Vestkysten til os, istedenfor at vi skulde rejse til Østkysten til dem. Erfaringen har imidlertid tilfulde saa mangen Gang vist, at Østlændingerne ved deres Ankomst til Vestkysten bosatte sig ved de overbefolkede Missionspladser, hvor Fangsten i Forvejen er slet, saa de kun gaa Armod og Sygdom imøde. Den frie, ubundne Handel kunne de ikke taale; deres Modstandskraft brydes; Kirkegang og Undervisning holder dem, i alt Fald ved de herrnhutiske Missionspladser, mere hjemme fra Fangsten end ønskeligt, og mange omkomme af Forkølelses-Sygdomme, der hos dem ytre sig meget voldsomt og hurtigt gøre det af med dem.

Navfalik har imidlertid ikke kunnet modstaa Fristelsen: Den stolte Fanger, der tidligere med sit Spyd gik paa Livet af Isbjørnen, skal paa sine gamle Dage til at gaa i evropæiske Pjalter og paa Skolebænken bøje sig under de herrnhutiske Missionærs altfor methodiske Undervisning! Gid den unge Mand, der af Iver og Interesse for Sagen har paataget sig at gaa til Østgrønland som Missionær, maa faa Held og Lykke til sin Gjerning, saa Beboerne af Kristian IX's Land ikke skulle komme til at dele deres sydlige Landsmænds Skæbne.

Som Bevis paa, hvor vidt en begavet Grønlander kan drive det i det danske Sprog uden nogensinde at have været i Danmark, meddele vi følgende Oversættelse af ovennævnte Isak Lunds grønlandske Indberetning til Direktøren for den kgl. grønlandske Handel. Oversættelsen er Kateketen ved Julianehaab, en af de i det danske Sprog bedst bevandrede Grønlandere.

„Konebaade som vare kom fra vort Lands Østkyst, vare fem, to som vilde handle, tre som ville blive for at de kunde blive døbt; og de blev befalede af tyske Missionær at de skulde boe i Frederiksdal.

Disse som vil blive, spurgte vi efter Befaling; to Konebaade som var kom blot for at handle vare: Sanimuinak fra Angmagssalik, men dengang da Holm forlod Angmagssalik forlod de ogsaa, og overvintrede ved Umivik, og derfra kom de. Den anden Konebaads Ejermand kakagdluk var ogsaa fra Angmagssalik, han er ogsaa ligesom sin Ledsager, da han forlod Angmagssalik 1885 og bosatte sig ved Umivik. Besætningen af de Konebaade som vare vende tilbage, vare 38 ialt, og derfra 6 vilde blive ved Igduluarssuk; og alle de andre vilde tilbage til deres gamle Hjem, naar dette Aar er gaaet forbi.

De som vilde blive for at blive døbt vare 3 Konebaade, og disses Ejermand ere: Nervalik, Kuvánia og Okaluartak, og de havde med sig gifte Mænd som har Familier.

Og disse Mennesker efter Holm og Garde, boe i forskellige Steder. Nervalik og hans Besætning boe ved Inussartut i Tingmiarmiuts Fjorden. Okaluartak med Familie boe ved Umának. Og Kuvánia med Familie boe ogsaa ved Inussartut, og denne Vinter vare alle disse overvintrede ved Kangerdlugssuatsiak.

De fortalte forskjelligt om deres Fangeplads efter Holm og Garde; Okaluartak og hans Familie, da de havde en god Fangeplads, leve de vel, men nu først i denne Vinter havde begyndt vel at trænge ved Kangerdlugssuatsiak, og da det var ogsaa altfor kold. Nervalik og Kuvánias vare vel meget trænge indtil Marts, da det var vanskeligt at kjøre i Slæde, for sammenfrosne Ismasser, og da det var ogsaa ingen som de kunne fange; men dog sagde de at de vare ikke saa trænge i denne Vinter som Okaluartak. Men de sagde alle eens saaledes: at det er næsten ikke meer at fange i Østkysten; og undertiden naar der kommer nogen Sælhunde, dog de ere ikke ubevægelige som tidligere (o: de forsvandt strax); men det var ikke den Grund da de ville forlade deres Land som de holde meget af, men da de tænke paa deres uødkelige Sjæls frelse, fordi de tænke saa ofte saaledes især naar skeer en Ulykke om Vinteren.

Det var ingen Sygdom efter Sákutúterne (nemlig Holm og hans Ledsagere) derfor var der er næsten ingen Døde, kun 3 Børn døde, saaledes vare de fra Tingmiarmiut indtil Igduluarssuk eller til Umivik. Fra Tingmiarmiut og til Igduluarssuk denne Mellemrum er næsten ingen Menneske, og nu er der kun omtrent 81; og disse Mennesker boe i de Pladser: ved Igduluarssuk ved Arkorninak og ved Igduluarssuit. Og Antallet af de Mennesker som boe i denne Mellemrum formindsket derved at de gik flere Gange til Vestkysten for at blive døbt; og det er forhaabentlig at alle de som boe i Nærheden skulle gjøre saaledes, da de pleje at følge deres Slægtninge.

De som vi have hørt om beboerne af Angmagssalik veed vi ikke om de ere Sande eller ej, skøndt alle de som have fortalt, fortalte næsten eens; men da det var ingen som boe i dette Sted som vi kunne spørge, troede jeg ikke rigtigt hvad vi have hørt. Jeg har ogsaa sagt, at det var noget fra Angmagssalik som kom til Pamiagdluk for at handle, men de forlod Angmagssalik allerede dengang da Løjtenant Holm forlod dette Sted, derfor kunne de ikke rigtigt fortælle som man kan troe, saaledes meente jeg, da jeg veed at Østlændingerne pleje at fortælle meget mere end de havde hørt, for at de kunne gjøre dem forunderlige. Saaledes havde de fortælle, hvad de havde hørt: dengang da Sákutúterne forlod Angmagssalik da det blev Vinter vare de meget i Nød, fordi det var ingen som de kunne fange, derfor døde mange af sult, mange Mennesker som boe i de store Huse ere forbi (o: de død alle); og maaske af Elendighed medfører sig megen Sygdom og Død, og det maa være megen Nød fordi de fortalte at de spiste Menneske Kjød. Og de mente at det var Straf fordi de havde stjaalet fra Sákutúterne.

Da vi spurgte dem om Isforhold, fortalte de akkurat som vi tidligere have hørt: at midt om Sommeren især i Avgust Maaned plejer der aabent Vand, og undertiden at

de ikke kunne see noget Is. Og saaledes plejer at være fra Tingmiarmiut indtil nordefter, men hvordan det er i længere nordpaa i Angmagssaliks Omegn, veed de ikke Mennesker som boe i Nærheden, da de ikke rejste nordpaa fra deres Boplads. Men man maa haabe at det er saaledes næsten hele

Østkysten, og da det var ogsaa saaledes dengang da Holm var deroppe.

Vi have ogsaa spurgt som vi mente at det kunde være behageligt at høre, men de havde ikke mere at fortælle, Nanortalik d. 5te September 1867."

Om Forandringer i Danmarks Skovnatur.

Efter et Foredrag af Kammerherre, Overfører, Dr. phil. P. E. Müller.

Det hører til de dagligdags Forestillinger, at vort Lands Natur er en given, med faste, let bestemmelige Karakterer, og Folkebevidstheden, der støttes af patriotisk Digtning af forskellig Art, forstaar derfor noget ganske bestemt ved dansk Natur og sætter endog, næppe ganske med Urette, Folkekarakteren og den historiske Udvikling i Forbindelse med de omgivende Naturforholds Beskaffenhed.

Som bekjendt lærer imidlertid saavel den historiske som den naturhistoriske Forskning, at en saadan Uforanderlighed ikke eksisterer; tværtimod vide De, at vort Land og dets Natur i Tidernes Løb have været underkastede ganske lignende Omdannelser som andre Dele af Jorden. Men hvad der fornemmelig er Resultatet af de sidste Par Menneskealderes Undersøgelser over de iagttagne Omdannelser af Landenes Skikkelse samt deres Plante- og Dyreverden, er den Antagelse, at de fleste Forandringer ikke ere foregaaede paa voldsom Maade, men lidt efter lidt under fortsat Virkning af forholdsvis ubetydelige Faktorer; de ere især Resultatet af „de smaa Kræfters Sum“. Der er derfor a priori Anledning til at formode, at det ogsaa er slige uanselige og langsomt virkende Kræfter, der have medført de storartede Omdannelser, som vor Skovnatur har lidt, og jeg tror, at de Slutninger, som man kan uddrage af de senere Aars Forskning paa dette Omraade, pege i denne Retning. Det er af disse Forhold, jeg skal tillade mig at meddele Dem nogle Træk efter at have forudskikket nogle Bemærkninger om Forandringerne i Skovens Udstrækning.

Af historiske Kilder og af naturhistoriske Iagttagelser vide vi, at vort Land i Oldtiden var overordentlig skovrigt, og den Opfatelse er ofte fremsat og har i nyeste Tid fundet et Udtryk i E. Dalgas' smukke Undersøgelser, at hele Landet oprindeligt har været bevoxet med udstrakte, sammenhængende Skove, samt at navnlig de jyske Heder have været fuldstændig skovbevoxede. Allerede Forchhammer nærede dog Tvivl om, hvorvidt alle jyske Hedeegne, navnlig Fladerne, have baaret Skov, og efter de

Undersøgelser, jeg har haft Lejlighed til at anstille over Hedebunden og beslægtede Dannelser, maa jeg slutte mig til Forchammers Anskuelse, at i ethvert Fald en stor Del af Hedefladerne endnu den Dag i Dag udvise samme Hovedkarakter, som disse Egne besad, da Skovtræerne vandrede ind i Danmark i de Steppelandskaber, som nu antages umiddelbart at have fulgt paa Glacialperiodens Dannelse af vort Lands Overflade.

Ser man imidlertid bort fra disse Partier paa den jyske Halvø, saa ere alle dog enige om, at den øvrige Del af Landet har været bedækket med sammenhængende Skove næsten overalt, og selv det nu ganske skovløse vestlige Jylland har haft sine Skovstrækninger, hvilket Tørvefosserne, historiske Data, Stednavne o. s. v. noksom godtgjøre. Det er dog nu betragtet som oplyst, at den oprindelige Udstrækning af disse Skove allerede længe før den historiske Tid er begyndt at svinde, især paa de magre Sandjorder og de for Vestenvinden udsatte Lokalteter, og det maa antages, at de naturlige Aarsager som nu bevirke Skovarealets gradvise Tilbagevigen, hvor Mennesket ikke standser Ødelæggelsen, ere lige saa gamle som vort Land. Det mangler heller ikke paa Vidnesbyrd om, at Hededannelsen i en graa Oldtid har udbredt sig til Egne, hvor der en Gang maa have været Skov; jeg skal i saa Henseende kun henvise til Kjæmpehøjenes Bygningsmateriale i relativt gode og nu veldyrkede Egne i Midtjylland. Saaledes er den berømte Gorms Høj ved Jelling og mange andre Kjæmpehøje byggede af Hedetørv.

Stærkest er dog Skovarealet blevet indskrænket i den historiske Tid baade i Jylland og paa Øerne, og det er vel at mærke ikke alene Agermarker og Enge, der have fortrængt Skovene, men ogsaa Hederne have bredt sig mægtig paa Skovens Bekostning. Naar vi nu se et sædvanligt dansk Landskab med Marker og Enge og mellem disse hist og her en skarpt afgrænset Skovstrækning, saa tænker man sig i Almindelighed, at Skoven Stykke for Stykke er bleven ryddet, saa at nu kun